

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

Vagtskifte ved indkørslen til Xeros lejren, forår 1976.

Lomme krisen

Omkring 30.4.-1.5.1976 kulminerede uroen. Al orlov var inddraget og vi var permanent klar ved ambulancerne på infirmeriet. På det tidspunkt skyldtes krisen helt konkret at tyrkerne, ude i DANCONS vestlige del, tæt på Charlie kompagniet i Limnitis og Bravo kompagniet i Skouriossita, stik mod alle aftaler havde rykket deres positioner langt ind i den demilitariserede zone og etableret en fremskudt "lomme". Det skabte en særdeles farlig situation, som vi kaldte "lomme krisen". DANCON forsøgte at modgå krisen ved at etablere en helt ny OP, nr. 252, klods op ad "lommen".

Vi oplevede etableringen af den nye OP som et nødvendigt, men også meget farligt træk, og i Xeros lejren holdt vi vejret nogle døgn: vi frygtede en konfrontation mellem DANCON og de tyrkiske styrker. Den kom også da tyrkerne begyndte at skyde løs på DANCON soldaterne ved OP 252. Men heldigvis var der kun tale om truende varselsskud i behørig afstand, og DANCON fortsatte uantastet arbejdet med OP'en – mens kuglerne fløj

hen over hovedet på os. SKLT Mørch fra C-kompagniet ledte operationen med stor koldblodighed. Senere blev sekondløjtnanten, Carsten Mørch, en kendt dansk elitesoldat, der i bøger og foredrag beskrev sine erfaringer fra tiden i forsvaret (Mørch, 2002).

Nervøsiteten var særdeles mærkbar på dette tidspunkt. Vi frygtede ikke alene en begrænset konfrontation i DANCONs sektor, nej vi var også bekymrede for at "den totale krig" mellem den græske og den tyrkiske side kunne bryde ud igen. Men hvordan kunne det dog komme så vidt på den ellers så skønne ferieø i det østlige Middelhav? For at svare skal vi gå 1½ tilbage i tiden, til sommeren 1974, hvor tyrkere og grækere udkæmpede en blodig krig om øen. Men allerførst en ultrakort introduktion til Cyperns lange dramatiske historie.

Kærlighedens og konflikternes ø

Cyprioterne kan godt lide at kalde deres land for "kærlighedens ø", fordi kærlighedsgudinden, Afrodite, ifølge græsk mytologi blev født i bølgerne

Den britiske hær på Cypern i 1941. Foto: Wikimedia Commons.

på strandene syd for byen Pafos på øens vestlige del. Ovenfor, på Troodos massivets forbjerger, lå Afrodites Tempel med fantastisk udsigt over det azurblå Middelhav. I oldtiden var det sammen med (oraklet i) Delphi det største religiøse center i den klassiske græske verden. Hele egnen omkring Pafos er præget af Afrodites fortsatte tilstedeværelse som symbol i kunst, kultur og mytologi.

Denne artikel tager udgangspunkt i oplevelser, som nogle af de 23.000 danske veteraner fra FN-missionen på Cypern 1964-1992 havde, og som er den mest omfattende danske militære FN mission nogensinde.

Af Frans Ørsted Andersen. Lektor, PhD, Århus Universitet

Del 2.

Men med ligeså stor ret kan man kalde Cypern for ”konflikternes ø”, idet der næsten altid har været strid på og om øen, sandsynligvis lige siden de første mennesker bosatte sig der for omkring 10.000 år siden.

Den engelske konge og korstogsleder, Richard Løvehjerte, velkendt fra legenderne om Robin Hood, erobrede øen i 1191 under sit korstog til Palæstina. Korstogene er om noget et eksempel på indædt og tragisk international konflikt. Øen forblev i korstogsriddernes besiddelse i flere hundrede år indtil venezianerne erobrede øen i 1489. Senere kom ottomanerne og englænderne til. Nazi-Tyskland stod på spring til at erobre øen med general Rommels nordafrikanske felttog, der i efteråret 1942 nåede langt ind i Ægypten. Cypern spillede en nøglerolle i den engelske krigsførelse i Mellemøsten under 2. Verdenskrig, og den forblev på engelske hænder krigen ud.

I 1960 blev Cypern en selvstændig stat, men først efter en dramatisk

uafhængighedskrig mod England. Den fandt sted i perioden 1955-1959. Man kan sætte sig nærmere ind i den tid ved at besøge museer og mindesmærker i den cypriotiske by, Omodos, der var central for den cypriotiske uafhængighedsbevægelse. Den blev støttet af Rusland, og siden da har der været gode forbindelser mellem den græske side og russerne, hvilket absolut ikke er uproblematisk, især ikke nu i 2022, hvor Rusland er blevet en ny ”pariastat” ovenpå invasionen af Ukraine.

Næppe var selvstændigheden opnået, før der brød strid ud mellem øens tyrkiske og græske befolkningsgrupper. Allerede i 1963, få år efter selvstændigheden, måtte FN derfor oprette en fredsbevarende militær styrke på øen for at skille de stridende parter ad. Og dermed gik det mangeårige danske engagement på øen i gang.

Det danske FN-kontingent blev installeret på Cypern året efter og forblev på øen i årtier, frem til 1992. Andre FN-styrker, bl.a. fra Slovenien og Argentina, overvåger stadig i vores tid den samme våbenstillandslinje tværs over øen. Nu er der dog langt færre FN-soldater end de mange år, hvor DANCON var der. Situationen er i dag fastlåst men stabil. Dog trækker der mange nye mørke skyer op i horisonten – det vender vi tilbage til i slutningen af artiklen.

Sommerkrigen på Cypern 1974

I sommeren gik situationen på Cypern fra slemt til værre. Fra at være en begrænset lokal strid mellem græske og tyrkiske cyprioter blev det nu til en

international, storpolitisk strid mellem Tyrkiet og Grækenland – med stormagterne lurende i baggrunden.

Det hele startede med interne stridigheder og kupforsøg på den græske side og endte med Tyrkiets invasion på øen i sommeren 1974. Begrundelsen for den tyrkiske invasion kan minde lidt om Ruslands aktuelle begrundelse for at invadere Ukraine: man ville beskytte et lokalt mindretal. Men invasionen førte til en brutal og blodig krig, der den dag i dag endnu ikke er fuldt ud afsluttet. Frem for at beskytte et mindretal blev det til total krig om hele øen. Våbenstillandslinjen deler stadig øen i to halvdele – og Tyrkiet har udråbt den nordlige del som en selvstændig stat. En stat, som ingen udover Tyrkiet dog anerkender.

En dansk soldat, jeg har interviewet, gjorde tjeneste på Cypern i 1974. Han beretter om chokket, da det hele startede (navnet på soldaten er forfatteren bekendt):

”Mandag den 15. juli 1974 skulle jeg med postbilen til Nic (Dancon slang for ”Nicosia”, Cyperns hovedstad). Da vi passerede Nicosia kasernerne kunne vi se [...] at noget var helt forkert. Der så slet ikke ud som der plejede derinde. Hvad var der mon gang i? Vi blev stoppet af det danske civilpoliti med besked på at vende om, for der var et kup i gang mod Ærkebiskop Makarios, der var præsident på Cypern. Det var forskellige fraktioner blandt grækerne, der røg i totterne på hinanden. Det lovede ikke godt, for Makarios var en slags garant for freden på øen. Da vi nåede hjem til Xeros lejren, var der en meget anspændt stemning, og vi fik alle udleveret våben og ammunition.”

Ferret panservogn. Foto taget af Erik Johansen, mens han var udsendt ved DANCON/UNFICYP Hold X i det tidlige forår 1969. Vinteren på Cypern bød på vanskeligheder for patruljevirkomheden med opblødte marker og veje efter store regnmængder i patruljeområdet. Delingens ansvarsområde var i en tyrkisk enklave 30 km syd for Nicosia. Deres base var Louroujna-lejren. Foto: Forsvarsgalleriet.

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

Normalt var det kun vagterne, OP'erne og motorpatruljen "på sporet", der fast havde våben og ammunition. Missionen på Cypern var fredsbevarende, ikke fredsskabende. Det var i øvrigt faktisk også dansk politi, der redede præsident Makarios' liv under de dramatiske kup-dage, og senere samme år blev Makarios genindsat som øens præsident, men da var de indbyrdes græsk-cypriotiske stridigheder for længst blegnet og sat til side i forhold til den langt større græsk-tyrsk krig og konflikt, som stadig ulmer her næsten 50 år senere. Grækerne glemte hurtigt de interne stridigheder og fandt sammen i fælles kamp mod den invaderende tyrkiske fjende i en krig, der rasede hen over øen i sommeren 1974 og sluttede med den våbenstilstandslinje, der som sagt stadig deler øen i to.

Krigens start blev beskrevet således af en dansk soldat:

"Fredag den 19. juli 1974 om aftenen startede den tyrkisk-græske strid for alvor. Vi blev kaldt til appel i Viking Camp i Xeros med meddelelse om, at den tyrkiske flåde havde forladt Tyrkiet med ukendt mål, men alle frygtede med rette, at der var tale om forberedelser til en invasion med landgang i Morfou-bugten, altså i DANCONs område. Næste morgen, den 20. juli ca. kl. 4.30 blev vi så vækket med meddelelse om at pakke de vigtigste ejendele. Vi forlod stuerne og kunne i det fjerne høre bragende skibsartilleri og fly som bombede mål på land. Det første der skete, var selvfølgelig at beredskabet blev hævet til orange. Det næste var at lejren skulle afmærkes med "UN", fx på alle tage. De fleste "UN" påmalinger var med belysning, så de også kunne ses om natten. Det blev opsat flere små generatorer så der kunne leveres nødbelysning til bl.a. vagter og indgange til barakkerne. De næste 2 måneder rullede krigen så hen over øen. Det gik hurtigt, og der skete hele tiden så meget. Der blev fx krævet fra tyrkisk side at alle DANCONs køretøjer skulle males hvide inden 1. august. Det blev et stort arbejde som mange af os var involveret i."

DANCON sektoren lå midt i det område ved Morfou bugten, der i første omgang så ud til at blive målet for den tyrkiske invasion på øen. I den forbindelse truede tyrkeren med at bombardere Charlie-kompagniets lejr i Limnitis.

De danske kontingent på Cypern 1973-74 på FN-mission UNFICYP. Foto af Flemming Wrist-Knudsen fra DANCON under den tyrkiske invasion af Cypern i 1974. Foto: Forsvarsgalleriet.

En dansk soldat beretter:

"Når der var opgaver udover normal tjeneste, og dem var der mange af i sommeren 1974, blev der altid bedt om frivillige. Hvis ikke der var frivillige nok, blev der selvfølgelig bare udkommanderet personale til opgaven. Det samme skete også, da der blev bedt om frivillige chauffører og vognkommandører til en kolonne, der skulle være til rådighed for eventuel evakuering af Charlie kompagniet i Limnitis lejren. Tyrkerne truede nemlig med at jævne lejren med jorden med skibs-artilleri, hvis den ikke var rømmet kl. 5 næste morgen. Jeg meldte mig, og så kørte vi mod Charlies lejr i Limnitis. Da vi nåede et højdepunkt, hvor vi kunne se ned mod lejren, blev vi beordret at køre med dæmpet natlys, altså meget begrænset lys, for ikke at lyse ned over lejren. Da vi nåede lejren blev vi indkvarteret, hvis man kan sige det sådan. Jeg blev tildelt en feltseng uden madras, vi sov heller ikke, men sad

og fortalte vittigheder, så stemningen var ikke panikagtig, selv om et tyrkisk bombardement sikkert ville have slået os alle ihjel. Kl. 5 blev vi alarmeret og skulle gøre klar til at gå i dækningsgravene. Vi ventede med spænding på første granat for så skulle det gå stærkt med evakueringen. Der skete dog heldigvis ikke noget. Tyrkerne ombestemte sig. Deres invasion kom heldigvis for os ikke til at finde sted i Morfou bugten. I stedet skete det oppe ved Kyrenia, hvor der var voldsomme kampe."

Men nu tilbage til min egen tid på Cypern. Til den dramatiske tid omkring 'lommekrisen' i DANCONs sektor i foråret 1976.

Afslutningen på lommekrisen forår 1976

I min dagbog er det SKLT Mørch, der løste "lommekrisen" og blev vores helt. Jeg skrev:

"SKLT Mørch havde under hele krisen

kompetent og med stor koldblodighed prøvet at få de fremrykkede tyrkiske enheder i "lommen" til at trække sig tilbage til våbenstillandslinjen samtidig med, at han havde prøvet at berolige grækerne. Vi fik at vide, at han 'tålmodigt og vedvarende med is i maven hele tiden forsøgte at tale de tyrkiske officerer til fornuft og de græske til ro, og dermed fik han inddæmmed krisen. Et af rygterne omkring handler om en episode, der fandt sted lige da krisen begyndte. Mørch var ifølge denne historie kørt ind i selve 'lommen' med stor fart. Angiveligt havde en tyrkisk vagtpost, under direkte og højlydt ordre fra en tyrkisk officer, truende stukket en skarpladt og afsikret Garand riffel lige op i hovedet på Mørch, da han steg ud af sin hvide UN Landrover. Den vagthavende tyrkiske officer beordrede i stærke vendinger Mørck tilbage til den danske OP. Men Ifølge rygten, som cirkulerede i Xeros lejren, havde Mørcks koldblodige svar været "Take it easy my good man", fremført samtidig med at han tørt skodede sin cigaret ned i den tyrkiske vagtposts geværmunding".

Det er sandsynligvis en røverhistorie, måske med en kerne af sandhed, men i hvert fald fik Mørck forhandlet et kompromis på plads. Det gik ud på, at tyrkerne skulle trække deres "lomme" tilbage samtidig med at den nye OP nr. 252 blev omdefineret som en "standing patrol". Det blev win-win for alle.

Situationen på Cypern i dag

Det ulmer stadig på Afrodites og Løvehjertes ø. For tiden står striden dog ikke så meget om landareal og om, hvor grænsen skal gå mellem de to parter, selv om det også stadig er et betændt sår. Nu er der nemlig kommet nye brudflader til. Verden er i brand på nye skræmmende måder. Putins Rusland slår til i Ukraine og gør hele Europa og Mellemøsten usikker. Sanktionerne presser de russiske investeringer på øen – og den store koloni af fastboende russere, herunder mange pensionister.

Men det handler også om, at der i 2011 blev gjort nogle store gasfund i havet ud for Cypern. Gasfundet bliver i øvrigt kaldt for "Afrodite-feltet". Men Tyrkiet anerkender slet ikke Cyperns selvstændighed og accepterer derfor heller ikke øens krav på et territorialfarvand med tilhørende "eksklusiv økonomisk zone" (EØZ), sådan som Danmark, Norge, Tyskland og Storbritannien fx har i Nordsøen.

Tyrkerne gør i overensstemmelse med deres manglende anerkendelse af Cypern krav på gasfelterne (som både Israel og Ægypten i øvrigt også er interesserede i), og har flere gange i de senere år sendt krigsskibe til farvandene omkring øen. I 2018 truede de oven i købet med at sænke et boreskib fra det italienske energiselskab ENI, der på vegne af Cypern opererede i gasfeltet. Det blev dog ved truslerne, men gas-konflikten består, også selv om de fleste nu er enige om at

vi alle skal i gang med en grøn omstilling (Krogh, 2019).

Men på trods af alle de truende skyer i horisonten kan man sige, at Cypern, skærmet af FN-styrkernes årtier lange tilstedeværelse er Cypern, på trods af alle farerne og al balladen støt og roligt er blomstret op. Siden krigen i 1974 er velstanden steget permanent, og landets økonomiske aktivitet har nærmest været i én lang vedvarende opadgående kurve, dog afbrudt af et dyk omkring finanskrisen 2008-2011. Nye motorveje forbinder øens vestlige dele med de østlige. Holiday resorts og hotelskyskrabere skyder op ved turistcentrene. Golfbaner, water sports centre, marinaer og badelande bygges ved kysterne. Globale IT- og hi-tech firmaer etablerer afdelinger på øen. Cypern har vedtaget en meget ambitiøs plan for grøn omstilling, og man ser nye vindmølleparker og solfangeranlæg overalt, selv om man også satser på fornævnte gas. Øen har også hele tiden haft relativt godt styr på corona-krisen, langt bedre end de to "moderlande", Grækenland og Tyrkiet. Banker, pensionsfonde og rigmænd fra uoprægede nabolande som Ukraine, Rusland, Libanon, Libyen, Ægypten, Israel, Jordan, Georgien, Armenien, Moldova og Syrien opfatter i dag Cypern som en lille fredelig, vel fungerende oase midt i et stort krigs- og urohærgede område. De investerer derfor i stort omfang på Cypern.

Mange taler derfor ligefrem om Cypern som et nyt grønt Dubai. I dag er landet da også et fuldgyldigt medlem

Præsident Makarios' sønderskudte palads fra sommerkrigen 1974.

Danske FN-soldater i skudlinjen på Cypern

af EU, og det er på mange måder lige så godt – eller bedre – kørende end mange af ”de gamle” EU-middelhavslande. Formelt og geografisk set er det hele øen, der er med i den europæiske sammenslutning. Reelt er det dog kun den sydlige, græske del, der deltager.

Den nordlige tredjedel er fortsat, siden invasionen i 1974, tyrkisk besat og oven i købet udråbt til en selvstændig republik, som dog ingen ud over Tyrkiet selv anerkender. Det er lidt ligesom de østlige områder af Ukraine, som Rusland satte sig på ved annekteringen af Krim i 2014. Putin har udråbt ”udbryderrepublikkerne” som selvstændige, men ingen udover Rusland anerkender dette skuespil.

I øvrigt spøger Putins Rusland i hele det østlige Middelhav. Med invasionen i Ukraine og den vundne krig i Syrien drømmer Putin om at genetablere Rusland som en global supermagt ligesom i Sovjetunionens dage.

Ligesom Putin har den tyrkiske leder Erdogans hede drømme om ny magt og ære. Han fantaserer om genoprettelse af Osmannerriget, og forsøger aktivt at gøre fantasi til virkelighed. Det viser hans konservative og islamistiske bevægelse, og den tyrkiske stats vedvarende krig mod kurderne. Det peger alt sammen på et Tyrkiet, der forsøger at blæse sig op og dominere hele det østlige Middelhav, bl.a. i konkurrence med Putins Rusland. Erdogan vil gerne cementere herredømmet over Nordcypern og presse grækerne på den sydlige del. Det pres sker bl.a. ved at det tyrkiske regime flytter store grupper af stærkt religiøse og konservative tyrkere fra hovedlandet over på Cypern. De oprindelige, langt mere vestligt orienterede og religiøst moderate tyrkiske cyprioter er dermed

Kantara borgen på det nordlige Cypern.
Foto: Dickelbers, CC BY-SA 3.0

kommet i mindretal i deres eget landområde, og det har givet interne spændinger på Nordcypern (Krogh, 2019).

Det førte i 2018 til store demonstrationer, hvor de lokale, ”rigtige” tyrkiske cyprioter protesterede mod Ankaras ekspansive og konfrontatoriske politik på øen. Alt det har også skabt et helt nyt og anderledes pres på lille Cypern, der skal navigere mellem Putin, Erdogan, EU og USA. Og østaten ligger også i frontlinjen hvad angår de massive flygtninge- og migrantstrømme fra Afrika, Mellemøsten og Afghanistan og nu også Ukraine. Der er ikke langt fra Tyrkiets, Syriens, Ukraines og Libanons kyster til østaten. Flygtninge og migranter strømmer således også ind over Cyperns grænser i disse år. I mange år har Cypern haft det (relativt set) højeste antal asylsøgere i EU efter Grækenland. Det er i skrivende stund (forår 2022) under hastig forandring med invasionen i Ukraine. Den komplekse gryderet af nærmest evige konflikter består på øen.

”Løvehjerte” holder ved. ”Afrodite” er trængt i baggrunden. ■

Referencer

- Jacobsen, N.E. & Jensen, J.R.H. (red.): *DANCON XXII, november 1974 – maj 1975*. Nicosia: United Nations Forces in Cyprus.
- Jørgensen, Aa. (1977): *Cypern i flammer*. Forlaget Mediaprint.
- Kristensen, K. (red.) & Skaftø, K. (red.): *DANCON XXI, maj-november, 1974*. Nicosia: United Nations Forces in Cyprus.
- Krogh, D. (2019): *Turen går til Cypern*. Politikens Rejsebøger.
- Mørch, C. (2002): *Sådan. Og hvad så?* København: Egmont (bogklubudgave).
- Skern, L.M.K. (red.) (1976): *Danmark i FN's fredsstyrke I-II*. København: Edvard Hennikssens Forlag.
- Stougaard, P.E. (red.) (1976): *DANCON XXIV, november-maj 1975-76*. Nicosia: United Nations Forces in Cyprus.

Forskningsprojekt om Cypern-veteraner

Artiklens forfatter, Frans Ørsted Andersen, arbejder med et forskningsprojekt om DANCON's historie i den turbulente periode før, under og efter den tyrkiske invasion i 1974.

Lektor Frans Ørsted Andersen fra Aarhus Universitet er veteran fra Cypern, DANCON 24 (1975-76). Han vil gerne i kontakt med Dancon-veteraner fra holdene 18-28. Det handler om at samle fortællinger fra de dramatiske år lige før, under og efter krigen på Cypern i 1974.

Det kan være fortællinger som dem, Danmarks veteraner har bragt af Leif Mindested og Frans Ørsted Andersen selv. Hvis du har noget at berette fra de nævnte år, kan du sende en mail til frans@edu.au.dk. Så vil Frans kontakte dig med henblik på at lave et telefon- eller zoom-interview af max. En times varighed.

Sønderskudt tyrkisk tanks på stranden ved Kyrenia fra sommerkrigen 1974.